

ДОЛЯ.

Штрих до портрета Михайла Степаняка

Все подане мною написано на основі оригіналів, документів та слів племінниці Михайла Стефанії Семків. Це відповідь вже покійній Марії Ясеницькій зі Львова й доброзичливцям з нікому в Україні невідомого "незалежного бюлетня США", які пробували звинуватити мене в необ'єктивному висвітленні постаті Михайла Степаняка, уродженця села Дзвиняч.

Варто перерахувати документи, з якими я працював.

Бо, зрозуміло, особистого архіву Степаняка в розпорядженні родини немає, є відомості, що вже друковане й писане в свій час "зачистило" КГБ. Отже: скарга до Пленуму Верховного Суду СРСР, писана Степаняком в м. Спаськ Карагандинської області 14 серпня 1956 року: подання до Президії Верховної Ради СРСР в'язня Степаняка М. Д., писана в слідчому Лук'янівському ізоляторі КГБ 1960 року; заява до подання 23 серпня 1960 року і заява голові КДБ при Раді Міністрів УРСР.

Що ж привело уродженця Дзвиняча Михайла Степаняка в холодні карагандинські степи, київські тюрми?

М. Степаняк народився 24 січня 1905 року в простій селянській родині Дзвиняча. Родичі були неграмотні. Однак батько Михайла був у селі 23 роки війтом, заснував у Дзвинячі школу. Отож, після школи — навчання в Станиславівській гімназії старокласичного типу з поглибленням у вивченні старогрецької і латинської мов. Науку закінчив у 1926 році.

Як свідчить Стефанія Семків, вуйко Михайло володів французькою, німецькою та італійською. Студентське життя у Львові на юридичному факультеті університету, куди поступив того ж 1926 року, зблизило Михайла з прогресивними і свідомими українцями. Диплом магістра права отримав не в 1931 році, а в 1934, — через конфлікт з польською владою.

Будучи прихильником лівих поглядів, загартувався І.Франком, був членом "Сельробу", мав контакти з КПЗУ.

Перебуваючи вдома на вакаціях, Михайло проводив роз'яснювальну роботу серед земляків, допомагав в діяльності сільської "Просвіти". Брав активну участь в підготовці відомого дзвиняцького страйку шахтарів. Будучи за переконанням "лівим", членом комуністичних організацій Західної України Степаняк не був. На громадських засадах редагував молодіжний журнал "Сяйво", який виходив нелегально.

Був арештований поляками, суджений на відомому Луцькому процесі 1934 року. На суді з допомогою свідків було спростовано наклепи якогось Козака, колишнього інструктора ЦК КПЗУ, який перекинувся до поляків. Суд звільнив Михайла, однак у відомій Березі Картузькій Михайло провів довгих 3 роки.

Працював в адвокатській конторі Бережан, нарешті в 1934 році отримав

магістрський диплом.

Крім основної роботи, виконував обов'язки голови Української партії праці.

З приходом у Галичину совітів, радянською владою був скерований секретарем Тимчасової повітової управи, працював у райвиконкомі — завідував загальним відділом. Хоч адвокатські промови Степаняка в 1939 році не носили антирадянської спрямованості, його професійну діяльність оцінено як "націоналістичну". Ні більше, ні менше! Бо на процесах захищав членів ОУН.

А "червона мітла" мела і з кожним днем вимітала більше. Блаженний митр, кир Андрей Шептицький наводив дані, що лише з Галичини до червня 1941 року радянська влада депортувала 400 тисяч чоловік.

Антирадянське підпілля Бережанщини існувало і довіряло Степаняку, знаючи його як кваліфікованого юриста, свідомого громадянина.

Керівникам ОУНівського підпілля, зокрема Провіднику С.Бандері відрекомендували Степаняка як "свою людину". Членом ОУН М. Степаняк вважався з літа 1941 року. Вже з перших кроків діяльності в ОУН, М. Степаняк попереджав про неможливість керівництва Рейху залагодити українські справи. Як у воду дивився! До активної роботи в підпіллі Степаняк долучався при умові, що ОУН переходить в опозицію до німецької влади. В ОУН Степаняк веде пропагандистську роботу. Став членом Головного Проводу ОУН, отримав псевдо "Лекс". Позиція як ідеолога, в основному, зводилась до таких пунктів:

- в економіці: визнати за необхідне націоналізацію виробництва як умови виконання рішень Збору ОУН 1929 року;

- в політиці: толерація щодо національних меншин, відмова від шовінізму.

Однозначно — Степаняк противник будь-яких форм терору. Він не погоджувався з окремими керівниками ОУН, які в своїй діяльності керувалися макіавелізмом і слабували на вождизм.

Степаняк — проти домовленостей керівників ОУН з німцями від імені українського народу про допомогу Гітлеру в боротьбі з СРСР за рахунок мізерних і одноосібних поступок.

М. Степаняк брав участь і виступав на I, її конференціях ОУН 1941, 1942 років. У виступах переконував в необхідності створення антигітлерівського єдиного фронту. За його ініціативою велися переговори з поляками (Армія Крайова) про одночасні й спільні дії проти німців. Але в 1942 році створюється УПА. Розвінчав Степаняк спробу німців втягнути українство в ганебну справу щодо зміцнення свого політичного потенціалу, створюючи так зване Українське визвольне військо.

Нагадаємо, що німці планували створити мільйонне військо, пізніше зупинились на дивізії в 100 тисяч чоловік. До слова, для дивізії "Галичина" було рекрутовано 10-15 тис. чоловік.

А тим часом в Головному Проводі ОУН намітилися ідейні розходження. Тому в серпні 1943 року бандерівська ОУН проводить III надзвичайний збір. М. Степаняк рішуче виступив на зборі проти збереження УПА, бо вважав боротьбу з советською армією приреченою. Це викликало різноріччя.

Був прихильником створення самооборони — УСО — перебував на Волині, де брав участь в розбудові Збройних Сил.

У своїх переконаннях і поглядах на розбудову України-держави важко дорікнути

Михайлу Дмитровичу в непослідовності.

УРСР він вважав формою української держави. Розвіював у соратників рожеві мрії про третю світову війну з більшовиками.

У липні 1941 року декретом Українського державного правління Я. Стецька Степаняк був призначений міністром внутрішніх справ. Входив до Ради сеньйорів, згодом Української національної ради.

В другій половині 1945 року — член референтури зовнішніх зносин при Проводі ОУН самостійників-державників (СД). Був автором концепції творення Бюро проводу ОУН СД. В 1944 році — член Проводу ОУН на північно-західних землях. Влітку 1944 року разом з Р.Волошиним, Я. Бусолом він створив народну визвольно-революційну організацію (НВРО). Будучи пораненим в боях з совітами на Рівненщині, потрапив у полон, був арештований.

Розходження в ОУН набули настільки глибокого характеру, що перед самим арештом, 30 липня 1944 року, вийшов зі складу Головного Проводу ОУН, навіть з членів ОУН.

За вироком Військового Трибуналу Київської області 27 березня 1947 року за статтями 54-1 (а) та 54-11 КК УРСР М. Д. Степаняк був засуджений до розстрілу. Оскільки Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 травня 1947 року смертна кара була відмінена, покарання замінили на 25 років таборів і заслання.

Антинімецька діяльність Степаняка до уваги не бралася, звинувачення висунули одне — антирадянська діяльність. Степанякові інкримінувалося прагнення всієї ОУН відторгнути УРСР від СРСР. Побував в таборах Мордовії, кілька років — в слідчому ізоляторі КДБ при Раді Міністрів УРСР. Вже й "відлига" наступила, а КДБ не був байдужий до долі Степаняка.

Аж до свого звільнення 12 квітня 1961 року Степаняк сидів в ізоляторі КДБ. Суд над Степаняком тривав 10 хвилин, на ньому виконали дві формальності: запитали прізвище й анкетні дані та поставили підписи на протоколах. До слова, членами суду були люди неслов'янського походження, українською мовою не володіли. Вся політична діяльність в роки окупації України німцями кваліфікувалась як зрада Батьківщини. Резонне запитання: якої Батьківщини?

Неодноразові звернення Степаняка в органи суду, прокуратури, до інших державних інституцій ніяких змін не принесли, тільки закінчувалися стандартними відписками.

Останні земні роки М. Степаняк провів в Богородчанах. 1964 року він одружився з Вірою Грегулинською, лікарем-терапевтом. Рак шлунка, метастази печінки прогресували, необхідна була операція, але від неї Михайло відмовився.

13 лютого 1967 року помер, похований в рідному селі. В 1980 році померла дружина. Дітей в сім'ї не було.

Рішенням виконкому Дзвиняцької сільради 30 жовтня 1991 року вулиця, на якій народився Михайло Степаняк, названа його іменем.

Ідейними поглядами, громадською діяльністю нашого земляка можна захоплюватися, погоджуватися або заперечувати, можна й дискутувати. Але про те, що Михайло Степаняк був людиною державного ґтибу, який на алтар боротьби за державу поклав усе, випив свою гірку чашу сповна, зрештою, що він наш краєнин, ми повинні знати і свято пам'ятати, низько схилити голови перед його світлою пам'яттю.

